

Een Amsterdamse gracht, een lantaarnpaal, een rode fiets tegen een brug – de **Vilshult-poster** van Ikea hangt wereldwijd in meer dan een half miljoen huizen, hotellobby's en wachtkamers. VPRO's Dorst ging op zoek naar het verhaal achter de foto.

DOOR HANS VAN WETERING

Zo is het begonnen. Filmmaker Tom Roes kreeg de poster van zijn vriendin, hij was verhuisd en zij vond die witte muren maar niks. Roes was er blij mee, maar vroeg zich af waarom juist deze middelmatige foto was gekozen. De bomen stonden er armoedig bij, hadden nauwelijks blad, en dan al dat vuilnis, die overvolle prullenbak, het fietswrak. Had Ikea niet wat meer tijd kunnen steken in iets wat duizenden mensen aan hun muur gaan hangen?

In de speurtocht die volgde, stuitte Roes op het tragische verhaal van Fernando Bengoechea, een in New York woonachtige modiefotograaf van Argentijnse komaf die in 2004 in Sri Lanka omkwam tijdens de grote Tsunami – dat zijn kiekje de wereld zou veroveren zou hij nooit weten. Roes sprak met bekenden en geliefden, sprak de Ikea-designer die de afbeelding koos, en ontdekte het geheim achter het iconische beeld.

'Middelmatig', 'dertien in een dozijn', 'zieleloos' zijn kenschetsten die vaak terugkeren. Terecht? Of is het ook omdat het Ikea betreft?

'Ik kende de foto niet,' zegt meervoudig Zilveren Camera-winnaar Vincent Mentzel als hij de foto bekijkt, 'met al dat vuilnis is het geen reclameplaatje voor Amsterdam, maar het is wel zoals het is. De compositie is wel aardig, met die fiets, die lantaarnpaal en die vuile prullenbak.' Een geslaagde foto dus? 'Een mooi rechtdoorzee plaatje. Een beetje nostalgisch ook, met dat arkje en die platbodem, die herenhuizen. Het doet erg denken aan de schilderijtjes van Breitner. Er staat ook geen mens op hè. Daardoor kun je je inbeelden dat je daar zelf staat. Je zit op bed en kijkt naar de muur, droomt een beetje weg, herinnert je dat leuke meisje, dat wietje – iedereen heeft zijn eigen verhaal.'

Zoekplaatje

'Ja, het gaat om het verhaal bij de foto,' zegt Imapara Limon, conservator van het Amsterdam Museum, 'die Ikea-foto zegt iets over hoe mensen zich een beeld van de stad vormen.' Het museum overweegt de foto in de collectie op te nemen. Of ze dan simpelweg naar Ikea rijden, de lijst in het karretje laden en 54,95 euro aftikken, weet ze niet: 'Gaat het alleen om die foto, of vormt die Ikea-lijst onderdeel van het verhaal – dat soort vragen spelen nu.'

Nieuw aanschaffen is overigens niet noodzakelijk. Over de hele wereld worden 'gebruikte' Vilshults verhandeld. Het aantal mensen dat de afbeelding ophing, is waarschijnlijk een veelvoud van de verkoop-aantallen. Te koop gezet wegens een verhuizing, de afbeelding paste niet bij het nieuwe behang (een week vergeefs geprobeerd, schrijft Radovan uit Medemblik, die de poster aanprijst als 'makkelijk in onderhoud'), of gewoon vanwege overbodig: 'is

De Vilshult van Ikea

een keer gevallen, daarna nooit meer opgehangen.’
Voor wie niet van zwart-wit houdt, is er een kleurenversie. De ‘Ikea foto Amsterdam’ van Jeroen van Aalten, fotograaf te Zwijndrecht, is bij werkaandemuur.nl voor 107 euro te koop. En wie geen muur over heeft, kan altijd nog puzzelen (een pittige klus wel met dat zwart-wit, al biedt de rode fiets houvast). Helemaal dezelfde afbeelding is het trouwens niet. Zwerfvuil en prullenbak ontbreken, de fiets oogt hagelnieuw. Het is zelfs niet dezelfde gracht, blijkt bij nadere inspectie. Maar dat zal de puzzelaars een zorg zijn; puzzelaars die zich, afgaand op de verkoopsites, vooral ook in Turkije bevinden (fijn tijdverdrijf voor een weemoedige zomeravond in Centraal-Anatolië?).

De precieze locatie waar de fotograaf stond toen hij afdruckte, leidde op internet tot menig speurtocht. Was het de Singelgracht? Toch de Keizersgracht genomen vanaf de brug op de Raadhuisstraat (‘nee, kan niet, op bruggen staan geen bomen’)? Sommigen meenden dat de plek helemaal niet bestond, dat het *fake* was, een foto-montage – Ikea immers.
Maar dat laatste is onzin, ontdekte Deepak Gulati. Toen hij in 2011 vanuit India naar Amsterdam kwam, trof hij de wanden van zijn gemeubileerde woning leeg aan, op die ene ‘cheesy, mass-produced Ikea print’ na: ‘opgehangen als welkom voor een huurder uit een vreemd land wellicht.’ Toen hij op een dag tussen zijn eigen foto’s een plaatje vond dat wel erg op de foto bo-

ven de bank leek, postte hij dat op zijn blog. Hij werd bedolven onder de reacties. Iemand in Australië wist te melden dat de woonboot op de foto kon worden gehoord als vakantiehuis (overnachten in een Ikea-poster, toch bijzonder). Een ander schreef dat de foto bij zijn psychiater hing (‘I’ve studied it for years’). Er bleek zelfs een raadselachtige *mural* van de afbeelding te bestaan, op een container ergens midden in de Mojave-woestijn (mogelijk betrof het een marihuana-apotheek).

Transportfiets

De Ikea-foto was genomen op de kruising van Herengracht en Brouwersgracht, schreef Gulati, en dat hij dit zeker wist toen hij de stickers op de ramen van de woonboot vergeleek met die op zijn eigen foto. Het is een zonnige oktoberochtend. Op de plek waar de Argentijnse fotograaf ooit zijn plaatje schoot, maakt een stelletje een selfie. Een tweede stelletje wacht verderop. Maar is het niet vanwege die iconische Ikea-foto, want die kennen ze niet. Een vrouw met een rolkoffer houdt stil. ‘Ik ben Vlaamse,’ zegt ze, ‘net aangekomen, de foto is voor mijn man, de eerste indruk.’
De eerste foto misschien die je neemt als je op Amsterdam Centraal aankomt en de mensenmassa wil ontwijken. Op de vlucht voor de drukte duik je de Brouwersgracht in, en dan, na vijftig meter, is daar ineens dat verstilde beeld, die Herengracht die in de verte oplost.

Het tableau is veranderd, vanzelfsprekend. De lantaarnpaal staat er nog. Maar de uitpuilende vuilnisbak is niet meer en de afgetrapte stadsfiets heeft plaatsgemaakt voor een hippe transportfiets die opmerkelijk genoeg blijkt te zijn overgeschilderd, in de kleur rood. Toeval? Er is niemand om het aan te vragen.

Het jonge personeel bij restaurant Belhamel heeft geen idee waar ik het over heb. Bij de naastgelegen Huispraktijk Brouwersgracht begint praktijkassistente Astrid Leeuwenburgh te lachen: ‘Ja, ik weet het, het is mijn alledaagse uitzicht, je ziet het overal, ooit ging ik in Spanje mijn hotelkamer binnen, hing die poster daar. Had ik weer hetzelfde uitzicht: *booring!* Nee hoor, serieus, het blijft een mooi plaatje.’ En die roodgeverfde transportfiets? Dat blijft (voorgoed) een raadsel.

► VPRO.NL/VILSHULT